

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลเพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

GUIDELINES FOR APPLYING GOOD GOVERNANCE PRINCIPLES FOR THE ADMINISTRATION OF SANGHA AFFAIRS OF ADMINISTRATIVE MONKS IN PHRA NAKHON SRI AYUTTHAYA PROVINCE

สมจิตร บุญปก, พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, พระมหากฤษฎา กิตติโสภณ,
พระครูสุทิวรญาณ (ภักดี สุตติยาน), พระครูสมุทรจิราชาติ พุทธธรรมาภิบาล

Somjit Boonpok, Phrapalad Raphin Buddhiso, Phramaha Krisada Kittisobhano,
Phra Kru Suthiwarayan (Pakdi Suttiano), Phra Kru Samu Chirachat Phuttharakkhito

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: nokyanava@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการปกครองคณะสงฆ์ 2. เพื่อศึกษากระบวนการในการประยุกต์หลักธรรมาภิบาล 3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการประยุกต์หลักธรรมาภิบาล โดยมีระเบียบวิจัยเป็นเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 30 รูปหรือคน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ

ผลการศึกษาพบว่า 1. จากสภาพปัญหาทั่วไปจึงเป็นเหตุให้ภาครัฐและสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ออกมาเรียกร้องให้มีการใช้ระบบการบริหารจัดการแบบธรรมาภิบาล ด้วยเหตุนี้สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนจึงได้ออกระเบียบกำหนดหลักธรรมาภิบาล เพื่อเป็นแนวทางหรือขั้นตอนและรูปแบบขององค์ประกอบการบริหารงานของคณะสงฆ์ ทั้งนี้จะเห็นว่าหลักธรรมาภิบาลดังกล่าวได้กลายเป็นเกณฑ์มาตรฐานทางสังคม เป็นหลักประกันความอุ่นใจว่าปัญหาสภาพเศรษฐกิจจะไม่เกิดขึ้นอีก 2. กระบวนการในการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ ระบบอุปถัมภ์อาจารย์ เป็นรูปแบบการบริหารโดยอำนาจของคณะสงฆ์เป็นสำคัญ นั่นคือ ใช้พระธรรมวินัยเป็นระบบกฎหมาย 3. ในการนำเสนอรูปแบบการประยุกต์หลักธรรมาภิบาลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์นั้น เพื่อการสร้างความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างคณะสงฆ์ ประชาชน

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาล; กิจการคณะสงฆ์; พระสังฆาธิการ

* Received July 19, 2021; Revised August 3, 2021; Accepted August 6, 2021

Abstract

This research aimed to 1. Study general context of Sangha Administration 2. To study the process of governance application for Sangha Administration and 3. To propose the model for governance application for Sangha Administration in Phranakorn Sri Ayuthaya Province, conducted by the qualitative research, collected dat from 30 key informants by in-depth-interviewing and analalyzed data by content descriptive interpretation.

Findings were as follows: 1. Due to general problems, the government and various social institutes called for the implementation of a governance-based management system. For the reason, the Office of the Civil Service Commission laid down the Good Governance as a guideline or procedure and form of the administrative elements of the Sangha Administration. Such good governance has become a social standard. It is a guarantee of peace of mind that economic problems will not arise again. Or if there is a problem, it can still be solved in a timely manner. not resulting in serious damage. 2. The process of applying the principles of good governance for the Sangha Administration, he superintendent system, the behavior system, and the good friend system. It is a form of administration by the power of the Sangha, that is, using the Dharma and Discipline as a standard system of rules, not a person. 3. In presenting the application form of good governance for the Sangha Administration, the researcher studied from the fundamental paradigm that was the origin of the Western concept of governance. and good governance in Buddhism as well as applying good governance principles for alternative approach to solving organizational management problems in order that agency or society would participate in transparency building and mutual relationships between the Sangha, society, the private sector, and the people.

Keyword: Good Governance; Sangha Affairs; Sangha Administration

บทนำ

ปัจจุบัน คณะสงฆ์ประสบปัญหาโครงสร้างการปกครอง ปัญหาการขาดประสิทธิภาพในการปกครอง ปัญหาหลักเกณฑ์การแต่งตั้งของพระสงฆ์ที่จะได้รับสมณศักดิ์ สาเหตุปัญหาการปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันมีสาเหตุมาจากปัญหาโครงสร้างการปกครองเพราะคณะสงฆ์ที่ถูกควบคุมโดยรัฐผ่านพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 (ฉบับที่ 2 พ.ศ.2535) สาเหตุต่อมาคือการขาดประสิทธิภาพในการปกครองมาจากสาเหตุที่รวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจไว้ที่ผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูงซึ่งมีอำนาจและอิทธิพลต่อการปกครองสงฆ์จำนวนมากซึ่งด้อยในประสิทธิภาพการทำงานเพราะขาดความรู้ความสามารถในการปกครองสงฆ์สืบเนื่องจากระบบกลไกคณะสงฆ์ไม่มีการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ปกครองคณะสงฆ์ ต่อมาสาเหตุของหลักเกณฑ์ของพระสงฆ์ที่จะได้รับสมณศักดิ์นั้นจำเพาะเจาะจงไว้ที่ตำแหน่งทางปกครองคณะสงฆ์ และมีการกำหนดหลักเกณฑ์ผ่านจำนวนเงินเพื่อการสร้างศาสนวัตถุ ในการแก้ไขปัญหาคือโครงสร้างการปกครอง มีแนวทางการแยกตัวออกจากศาสนา กับการปรับปรุงโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ใหม่ ส่วนแนวทางการแก้ไขปัญหาการขาดประสิทธิภาพในการปกครอง รวมอยู่ในแนวทางการปรับปรุงโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์แล้วและต่อมาคือ การแก้ไขปัญหาลักษณะของพระสงฆ์ที่จะได้รับสมณศักดิ์ โดยแยกสมณศักดิ์ออกจากตำแหน่งการปกครอง การให้พุทธบริษัทมีส่วนร่วมในการวางกฎเกณฑ์ และการกำหนดหลักเกณฑ์ของพระสงฆ์ที่จะได้รับสมณศักดิ์โดยคำนึงถึงการสร้างศาสนวัตถุที่จำเป็นต่อการใช้สอยและตามฐานะของวัดและกำหนดหลักเกณฑ์โดยการเน้นการสร้างศาสนวัตถุที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน (กรรมการมูลนิธิมหามงกุฎราชวิทยาลัย, 2521)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงเป็นเหตุให้ภาครัฐและสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ออกมาเรียกร้องให้มีการใช้ระบบการบริหารจัดการแบบธรรมาภิบาล คือ กระบวนการความสัมพันธ์ (interaction relation) ระหว่างภาครัฐ ภาคสังคม ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไปในการที่จะทำให้การบริหารราชการและประชาชน ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ เน้นการมีส่วนร่วม (Participation) ในการกำหนดนโยบายบริหาร ตรวจสอบ และประเมินผลอย่างจริงจังตลอด ทั้งเน้นความโปร่งใส การตรวจสอบได้ และการจัดการตนเอง (Self-management) ของภาคสังคมเพิ่มมากขึ้น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และเป็นธรรมมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนจึงได้ออกระเบียบกำหนดหลักธรรมาภิบาล เพื่อเป็นแนวทางหรือขั้นตอนและรูปแบบขององค์ประกอบการบริหารงานของคณะสงฆ์ ทั้งนี้จะเห็นว่าหลักธรรมาภิบาลดังกล่าวได้กลายเป็นเกณฑ์มาตรฐานทางสังคม เป็นหลักประกันความอุ่นใจว่าปัญหาสภาพเศรษฐกิจจะไม่เกิดขึ้นอีก หรือถ้ามีปัญหาก็ยังสามารแก้ไขได้ทันทั่วทั้งที่ไม่ส่งผลกระทบเสียหายร้ายแรงต่อเศรษฐกิจสังคมและการเมือง

กระบวนการในการประยุกต์ใช้หลักธรรมมาภิบาล เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระบบอุปถัมภ์อาจารย์ ระบบวัตร ระบบกัลยาณมิตร เป็นรูปแบบการบริหารโดยอำนาจของคณะสงฆ์เป็นสำคัญ มากกว่าการใช้อำนาจของปัจเจกบุคคลตัดสินใจ ปัญหาหนึ่งคือใช้พระธรรมวินัยเป็นระบบกฎเกณฑ์มาตรฐาน มิใช่ตัวบุคคล แม้จะพบว่ามีพระองค์เป็นพระธรรมราชาในระยะเริ่มต้น แต่เมื่อไม่มีพระพุทธรองค์แล้ว พระองค์ก็ทรงมอบหลักพระธรรมวินัยให้เป็นศาสดาแทน จากนั้นก็มีพัฒนาการเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนอกจากนี้ผู้วิจัยยังมีข้อสังเกตว่า พระพุทธเจ้าเมื่อทรงตรัสสอนผู้ปกครองบ้านเมือง ทรงให้ยึดถือธรรมเป็นใหญ่ กล่าวคือ หลักศีล หลักทศพิธราชธรรม เป็นต้น ให้เป็นหลักยึดเพื่อกำหนดกรอบในการปฏิบัติ หรือ บ้านเมือง กล่าวคือ เป็นธรรมสำหรับผู้ปกครองทั่วไปตั้งแต่ประมุขของประเทศชาติจนถึงหัวหน้าครอบครัว ให้เป็นธรรมที่สามารถช่วยได้จริง เพื่อเป็นหลักคุ้มครองบ้านเมืองป้องกันบ้านเมือง พัฒนา หลักศีลธรรมเหล่านี้เป็นธรรมกติกาศาสนาสำหรับคนที่อยู่ด้วยกันเป็นหมู่เหล่า ตั้งแต่ครอบครัวหนึ่งจนถึงประเทศชาติหรือทั้งหมดพึงประพฤติต่อกัน เพื่ออยู่ด้วยกันอย่างสุขสงบและมีความเจริญโดยลำดับการสร้างระบบบริหารหลักธรรมมาภิบาล (Good Governance) ในแต่ละหน่วยงานเพื่อให้ประชาชนสามารถรับทราบข้อมูลข่าวสารที่เปิดเผย เป็นต้น จึงเป็นหลักการหรือแนวทางที่สำคัญในการจัดระเบียบให้สังคม ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาชน ซึ่งก็สอดคล้องกับองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่นที่กล่าวไว้ว่า ธรรมมาภิบาลเป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม โดยกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างบรรยากาศให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน พึ่งพาตนเองได้ และมีความยุติธรรมทางสังคม อีกทั้งการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ยังเป็นหลักประกันเพื่อให้แน่ใจว่านโยบายที่ได้กำหนดไว้ใช้ได้ผล Zพระครูวิมลสุวรรณกร (สมพงษ์ จันทวโร), 2559).

มีความจำเป็นที่คณะสงฆ์ซึ่งเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการแนะนำสั่งสอนประชาชนให้มีคุณธรรมจริยธรรมในการดำรงชีวิตเพราะฉะนั้น พระสงฆ์จะต้องมีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรม จริยธรรมในการทำงาน เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชน การบริหารจัดการด้านการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยานั้นควรยึดหลักธรรมของสัตว์บุรุษ ทั้งเจ็ดประการมาประยุกต์ใช้นั้นจะดีมาก หากคณะสงฆ์เน้นหลักการบริหารตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาจะเป็นไปด้วยดีตลอดช่วงในสังคมส่วนรวมได้วินิจฉัยลงนิคหกรรม มีการใช้หลักธรรมที่ว่า ควรชมบุคคลที่ควรชม ควรยกย่องบุคคลที่ควรยกย่อง ตามที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ ต้องมีการคัดเลือกบุคคลที่มีใจรักที่มีความมุ่งมั่น สนใจใส่ใจกับงานและไม่ทอดทิ้งงานจึงสำเร็จได้ การปกครองคณะสงฆ์ต้องยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นหลัก และอาศัยกฎหมายคณะสงฆ์ช่วยส่งเสริมในการปกครอง ก็จะทำให้การปกครองเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการวัด ถ้าปกครองทั้งพระภิกษุสามเณรในวัด พุทธศาสนิกชนในพื้นที่หากดำเนินการได้ในทุก ๆ

กิจกรรม โดยให้ความเคารพในความคิด คำพูด และหลักการที่ดีถูกต้องเพื่อก้าวไปสู่การปฏิบัติที่ดี และจะประสบความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ และยาวนานด้วยยิ่งดีต่อไป (พระครูพิศิษฐ์ไพศาล (ประยูร นนทิโย), 2563)

ในเบื้องต้นผู้วิจัยได้ทำการสำรวจข้อมูลพบว่า พระพุทธศาสนาได้มีคำสอนที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง การบริหารจัดการองค์กรหน่วยงานต่าง ๆ มากมาย หลักธรรมที่จัดเป็นหลักธรรมาภิบาลเป็นหลักธรรมที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสให้ผู้ปกครองบ้านเมืองและสังคมในยุคนั้น ๆ เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมการบริหารจัดการภายใต้กรอบธรรมาธิปไตย ก็คือหลักศีลธรรมนั่นเอง ดังจะเห็นได้จากหลักพระธรรมวินัยของพระองค์ที่ทรงใช้กับองค์กรสงฆ์ซึ่งมีลักษณะเป็นไปเพื่อคลายความกำหนัด ปราศจากทุกข์ ไม่พอกพูนกองกิเลส มกน้อย สันโดษ สงบ ประกอบความเพียร เป็นผู้เรียบง่าย โดยที่พระองค์ทรงวางระบบการบริหารจัดการองค์กรสงฆ์ด้วยการกำหนดบทบาทหรืออำนาจหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่อกันในสังคม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการปกครองคณะสงฆ์ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาขบวนการในการประยุกต์หลักธรรมาภิบาล เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการประยุกต์หลักธรรมาภิบาล เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีการดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักบูรณาการสำหรับผู้สูงอายุของพระสงฆ์ ในจังหวัดพิจิตร” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎี และหลักพุทธจริยธรรมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสร้างเครื่องมือสัมภาษณ์ และทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ หลังจากนั้นนำผลที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพไปทำการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และนำผลที่ได้ไปทำการวิจัยเชิงปริมาณโดยการสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลต่อไป

การวิจัยเชิงคุณภาพ ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยประกอบไปด้วย 1. ผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มพระสังฆาธิการ จำนวน 15 รูป 2. ฝ่ายปกครอง 15 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 30 คน และผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน 8 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมี 3 วิธี คือ 1. การสังเกต 2. ตำราและเอกสาร 3. การสัมภาษณ์

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” กำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยการทบทวนเอกสารวิชาการต่าง ๆ ตำรา สิ่งพิมพ์รวมถึงพระไตรปิฎกและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในด้านการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล 10 ข้อ ได้แก่ 1. หลักประสิทธิผล (Effective ness) 2. หลักประสิทธิภาพ (Efficiency) 3. หลักการตอบสนอง (Responsiveness) 4. หลักการรับผิดชอบ (Accountability) 5. หลักความโปร่งใส (Transparency) 6. หลักการมีส่วนร่วม (Participation) 7. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) 8. หลักนิติธรรม (Rule of Law) 9. หลักมุ่งเน้นฉันทามติ (Consensus Oriented) และ 10. หลักความเสมอภาค (Equality) เพื่อนำมาใช้ในงานคณะสงฆ์ 6 ด้าน ได้แก่ 1. การปกครอง 2. การศาสนศึกษา 3. การศึกษาสงเคราะห์ 4. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5. การสาธารณูปการ และ 6. การสาธารณสงเคราะห์ ในสภาพทั่วไป Swot S ย่อมาจาก Strengths คือ ลักษณะเด่นขององค์กรที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อความสำเร็จขององค์กร (จุดแข็ง) W ย่อมาจาก Weaknesses คือ ลักษณะขององค์กรที่ไม่ดี เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จขององค์กร (จุดอ่อน) O ย่อมาจาก Opportunities คือ ปัจจัยภายนอกที่เอื้อต่อความสำเร็จขององค์กร (โอกาส) T ย่อมาจาก Threats

ขอบเขตด้านตัวแปร

งานศึกษาในฉบับนี้มุ่งเน้นศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตัวแปรในการศึกษามีดังนี้

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ หลักธรรมาภิบาล 10 ข้อ ได้แก่ 1) หลักประสิทธิผล (Effective ness) 2) หลักประสิทธิภาพ (Efficiency) 3) หลักการตอบสนอง (Responsiveness) 4) หลักการรับผิดชอบ (Accountability) 5) หลักความโปร่งใส (Transparency) 6) หลักการมีส่วนร่วม (Participation) 7) หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) 8) หลักนิติธรรม (Rule of Law) 9) หลักมุ่งเน้นฉันทามติ (Consensus Oriented) และ 10) หลักความเสมอภาค (Equality) สงเคราะห์ ในสภาพทั่วไป Swot S ย่อมาจาก Strengths คือ ลักษณะเด่นขององค์กรที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อความสำเร็จขององค์กร (จุดแข็ง) W ย่อมาจาก Weaknesses คือ ลักษณะขององค์กรที่ไม่ดี เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จขององค์กร (จุดอ่อน) O ย่อมาจาก Opportunities คือ ปัจจัยภายนอกที่เอื้อต่อความสำเร็จขององค์กร (โอกาส) T ย่อมาจาก Threats

ตัวแปรตาม การปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) การปกครอง 2) การศาสนศึกษา 3) การศึกษาสงเคราะห์ 4) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) การสาธารณูปการ และ 6) การสาธารณสงเคราะห์

ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยได้แก่ พระสงฆ์ระดับเจ้าคณะพระสังฆาธิการ ประกอบด้วยระดับเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล ในเขตจังหวัด พระนครศรีอยุธยา จำนวน 30 รูป

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ กำหนดตามเขตปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคในระดับชั้นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 16 อำเภอ ประกอบด้วย 1) อำเภอพระนครศรีอยุธยา 2) อำเภอนครหลวง 3) อำเภอบางซ้าย 4) อำเภอบางบาล 5) อำเภอบางปะหัน 6) อำเภอบางปะอิน 7) อำเภอบางไทร 8) อำเภอบ้านแพรก 9) อำเภอผักไห่ 10) อำเภอท่าเรือ 11) อำเภอภาชี 12) อำเภอมหาราช 13) อำเภอลาดบัวหลวง 14) อำเภอมัญจาคีรี 15) อำเภออุทัย และ 16) อำเภอเสนา

ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาวิจัยในฉบับนี้เป็นรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้เวลารวบรวมข้อมูลในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2562 จนถึง เดือนตุลาคม 2563 รวมระยะเวลาในการทำวิจัย 11 เดือน

ผลการวิจัย

การอธิบายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึง การประยุกต์ใช้หลักธรรมมาภิบาลเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยกล่าวถึง สภาพทั่วไป จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค รวมถึงรูปแบบสุขภาพ ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ การประยุกต์ใช้หลักธรรมมาภิบาล เพื่อการบริหารจัดการด้านปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 1) การปกครองคณะสงฆ์ตามพระธรรมวินัยและกฎหมายระบอบสมัชชา 2) ควบคุมส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม 3) ระวังอธิกรณ์ วินิจฉัยลงโทษกรรม 4) แก้ไขข้อขัดข้องเป็นไปในทางที่ชอบ 5) ควบคุมบังคับบัญชาพระภิกษุสามเณรเป็นไปโดยความเรียบร้อย 6) ตรวจการประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครอง โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญและนำเสนออธิบายดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปสภาพการประยุกต์ใช้หลักธรรมมาภิบาล เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลวิเคราะห์สภาพทั่วไปด้านจุดแข็ง (Strengths)

พระสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะต่าง ๆ รวมถึงเจ้าอาวาสบางวัด โดยเฉพาะวัดใหญ่ ๆ ส่วนใหญ่แล้วจะมีบทบาทสำคัญในการประยุกต์ใช้หลักธรรมมาภิบาลของพระสังฆาธิการหลายวัดมีบทบาทสำคัญในการผลักดันโครงการต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นในชุมชนของตนเอง เช่น โครงการในการพัฒนาคุณภาพของผู้สูงอายุ โครงการพิทักษ์เมืองโบราณ ที่เน้นการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานราชการในการป้องกันและปราบปรามปัญหา

เสพติดในชุมชน เป็นต้น บทบาทสำคัญที่พระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและตกลงใจนั้น ทางพระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุมร่วมกับหน่วยงานของภาครัฐ ชุมชน โดยพระสงฆ์จะมีบทบาทในฐานะเป็นที่ปรึกษาของชุมชน ในฐานะเป็นที่พึ่งทางใจของประชาชนและเป็นที่ไว้วางใจของข้าราชการ และประชาชน เมื่อชุมชนมีปัญหาใด ๆ ก็ตาม คนในชุมชนก็มักจะมาปรึกษากับพระสงฆ์ที่ตนเองนับถือ ผู้นำชุมชนจะมาขอความคิดเห็นจากพระสงฆ์ มาขอแนวทางในการแก้ไขปัญหาของชุมชนกับพระสงฆ์ เมื่อพระสงฆ์ให้คำแนะนำไปก็มักจะนำไปปฏิบัติตามเสมอ

ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปด้านจุดอ่อน (Weaknesses)

พระสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมในการปกครองคณะสงฆ์ในส่วนใหญ่เป็นพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส บางรูปเป็นเจ้าคณะพระสังฆาธิการระดับสูง เช่น หลวงพ่อเจ้าคณะจังหวัด หลวงพ่อเจ้าคณะอำเภอ เป็นต้น ส่วนพระภิกษุสามเณรซึ่งพระลูกวัดเป็นพระบวชใหม่ หรือหลวงตาที่มีอายุมาก พระชราภาพ เป็นต้น จะไม่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนสักเท่าไรนัก จะมีก็เพียงแค่มิเป็นผู้ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าอาวาสเท่านั้น

ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปด้านโอกาส (Opportunities)

ในส่วนของการพัฒนาชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยานั้น พระสงฆ์เห็นว่ามียุทธศาสตร์สำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมในหลายๆกิจกรรม ทั้งนี้หลายๆวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดำเนินการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของหลายๆฝ่าย การจะตัดสินใจดำเนินการใดๆที่เกี่ยวกับทางวัด อาทิเช่น การเบิกจ่ายงบประมาณของทางวัด เพื่อนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน เป็นต้น ทางวัดจะดำเนินการโดยปรึกษาคณะกรรมการวัดก่อน เมื่อได้รับความเห็นชอบแล้ว จึงสามารถดำเนินการกิจกรรมนั้นได้ จึงกล่าวได้ว่าการตัดสินใจและตกลงใจในการพัฒนาชุมชนนั้นไม่เพียงแต่เจ้าอาวาสเท่านั้นที่ตัดสินใจทำแต่เพียงผู้เดียว แต่เป็นการตัดสินใจร่วมกันกับคณะกรรมการวัดและชาวบ้าน

ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปด้านอุปสรรค (Threats)

ในการทำงานของหน่วยงานสิ่งที่พบเห็นแล้วเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นอยู่เสมอ นั่นก็คือปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงานร่วมกันของหน่วยงานในการทำกิจกรรมเพื่อการพัฒนาสังคมเป็นการทำงานร่วมกันกับตัวบุคคลจึงเป็นสิ่งต้องพบกับบุคคลที่ทำงานยังขาดประสบการณ์ในการทำงานสิ่งที่จะเข้ามาทดแทนในสิ่งที่ขาดไปได้นั้นก็คือให้การให้ความรู้ในการปฏิบัติหน้าที่ของทางหน่วยงานอบรมประชาชนหรือการฝึกอบรมทำความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองจึงเป็นตัวช่วยให้การพัฒนาประชาชนในท้องถิ่นทำได้ง่ายในการลงพื้นที่ของการทำงานด้านการพัฒนาชุมชนแต่ถ้าหากเจ้าหน้าที่ยังไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองในการรับผิดชอบต่อการงานที่ตนเองต้องทำแล้วการลงมือทำงานในด้านต่างๆก็จะขาดคุณภาพของการทำงานจนเป็นสาเหตุที่ทำให้ประชาชนที่จะเข้าร่วมกิจกรรมไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควรอีกทั้งในการทำงานของ

เจ้าหน้าที่ต้องไม่ไปทับซ้อนหน้าที่ในการทำงานบุคลากรอื่น ๆ ในหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อการทำงานจะได้เดินหน้าในการพัฒนาชุมชนต่อไป และในการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ยังขาดการกำหนดแผนงานที่ชัดเจนขาดการร่วมมือที่เป็นการทำงานอย่างมีระบบการประสานงานร่วมกันจากภาคส่วนอื่น ๆ การขาดงบประมาณทุนทรัพย์ และอุปกรณ์ในการจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ จึงทำให้ขาดแรงจูงใจในการทำงานด้านการพัฒนาประชาชนและการขาดบุคลากรที่จะมาช่วยผลักดันหรือเข้ามาช่วยในการพัฒนาประชาชนในการฝึกอบรมแก่เยาวชน และประชาชนได้รับการเรียนรู้ในหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิตในความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพทั่วไปและสภาพปัญหาวิธีการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล เพื่อการบริหารจัดการด้านการปกครองคณะสงฆ์ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สภาพทั่วไปในการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล ด้านการปกครองคณะสงฆ์การเรียนรู้การสอน (Learning) การประยุกต์ความรู้ของผู้เรียนนั้น หมายถึง การนำความรู้ทั้งหลายที่ผู้เรียนได้รับทั้งจากในห้องเรียนนอกห้องเรียน การอ่านหนังสือ ตำรา สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชาติ โตรักษา (2553) เรื่อง การประยุกต์หลักการบริหาร เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง พบว่าสาขาวิชาในด้านการประยุกต์จะหมายถึงแนวทางและวิธีการที่ผู้เรียนจะนำไปใช้หรือนำไปดำเนินการ “ในอนาคต”ในการทำงาน (Working) การประยุกต์ หมายถึง การนำ “บางสิ่ง” ของความรู้ในวิทยาการต่างๆ ทั้งแนวคิดหลัก หลักการ วิธีการ และ เทคนิค ของวิทยาการเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ในภาคปฏิบัติของการ “ทำ” งานในแต่ละด้าน แต่ละชนิด แต่ละกิจกรรม โดยปรับใช้อย่างเหมาะสมกับสถานะที่เฉพาะเจาะจง เข้ากับบริบทแวดล้อมที่เป็นอยู่ในขณะที่ทำงานนั้นๆ อย่างเหมาะสม กลมกลืน และ มีประสิทธิภาพสูงดังนั้น การประยุกต์หลักการบริหาร จึงหมายถึง การนำ “บางสิ่ง” ขององค์ความรู้ใน Principle of Managing มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในภาคปฏิบัติ ของการดำเนินงานของ “งาน” หนึ่งงานใดความรับผิดชอบทางการบริหาร (Administrative Responsibility) ประกอบด้วยหลักคุณธรรม/ จริยธรรม (Morality/Ethics) ต่อมาคณะอนุกรรมการพัฒนาระบบราชการ เกี่ยวกับการส่งเสริมการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ในการประชุมครั้งที่ 4/2554 เมื่อ วันที่ 17 พฤศจิกายน 2554 ได้พิจารณาเห็นชอบกับข้อเสนอแผนการส่งเสริมและพัฒนาธรรมาภิบาลในภาค ราชการเพื่อการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีอย่างยั่งยืนโดย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ,หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี. และเห็นชอบหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการ บ้านเมืองที่ดี (GG Framework) ซึ่งประกอบด้วย 4 หลักการสำคัญ และ 10 หลักการย่อยดังกล่าวข้างต้นและ โดยที่ในบริบทของประเทศไทยอาจไม่สามารถใช้แนว ทางฉันทามติกับทุกเรื่องได้ จึงเป็นควรรวมหลักนี้ไว้กับ หลักการมีส่วนร่วม และปรับถ้อยคำเป็นหลักการมีส่วนร่วม/การพยายามแสวงหา

ฉันทามติ (Participation/ Consensus Oriented) แสดงหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (GG Framework)

กระบวนการในการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล เพื่อการบริหารจัดการด้านการปกครองคณะสงฆ์ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

มีความจำเป็นที่คณะสงฆ์ซึ่งเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการแนะนำสั่งสอนประชาชนให้มีคุณธรรมจริยธรรมในการดำรงชีวิตเพราะฉะนั้น พระสงฆ์จะต้องมีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติตามหลักคุณธรรม จริยธรรมในการทำงาน เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชน การบริหารจัดการด้านการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยานั้นควรยึดหลักธรรมของสัตว์บุรุษ ทั้งเจ็ดประการมาประยุกต์ใช้นั้นจะดีมาก หากคณะสงฆ์เน้นหลักการบริหารตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาก็จะเป็นไปด้วยดีตลอดช่วงในสังคมส่วนรวมได้ วินิจฉัยลงนิคหกรรม มีการใช้หลักธรรมที่ว่า ควรชมบุคคลที่ควรชม ควรยกย่องบุคคลที่ควรยกย่อง ตามที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ ต้องมีการคัดเลือกบุคคลที่มีใจรักที่มีความมุ่งมั่น สนใจใส่ใจกับงาน และไม่ทอดทิ้งงานจึงสำเร็จได้ การปกครองคณะสงฆ์ต้องยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นหลัก และอาศัยกฎหมายคณะสงฆ์ช่วยส่งเสริมในการปกครอง ก็จะทำให้การปกครองเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการวัด ถ้าปกครองทั้งพระภิกษุสามเณรในวัด พุทธศาสนิกชนในพื้นที่หากดำเนินการได้ในทุกๆ กิจกรรม โดยให้ความเคารพในความคิด คำพูด และหลักการที่ดีถูกต้องเพื่อก้าวไปสู่การปฏิบัติที่ดี และจะประสบความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ และยาวนานด้วยยิ่งดีต่อไป ปรับกระบวนการทัศนในการปกครองให้สอดคล้องกับธรรมาภิบาล คือ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การกระจายอำนาจของคณะสงฆ์เป็นเรื่องที่ดีมาก และเกิดประโยชน์กับคณะสงฆ์เป็นอย่างมากหากทำได้ ลดการเหลื่อมล้ำของหมู่สงฆ์ได้ เป็นไปโดยความเรียบร้อย การประยุกต์นั้นควรเข้าไปสำรวจจัดทำประชาคมก่อน เพื่อรับทราบปัญหา และอุปสรรค พร้อมหาวิธีดำเนินงาน ส่วนการบริหารงานคณะสงฆ์ต้องอาศัยผู้มีความรู้ความสามารถมาพัฒนาจึงจะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรปฏิบัติตามหลักบริหารเป็นธรรม เป็นหลักในการปกครองคณะสงฆ์ก็จะมีปัญหาอย่างไรในปัจจุบัน ในสมัยพระพุทธเจ้าการปกครองยึดพ่อปกครองลูก แต่ในปัจจุบันการปกครองคณะสงฆ์อิงบ้านเมืองเกินไปทำให้เกิดปัญหาในการปกครองคณะสงฆ์ ก็จะแก้ปัญหาและลดปัญหาในการปกครองได้อย่างดี การมอบอำนาจการตัดสินใจ นโยบายและภารกิจจากส่วนกลางให้แก่วัด และประชาชนดำเนินการแทน รวมทั้งความรับผิดชอบในการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของถนัด ไชยพันธ์ และคณะ (2556) ได้ทำการศึกษาในหัวข้อ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิผลในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า 1) ประสิทธิผลในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.69) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ลำดับที่หนึ่ง คือ ด้านการปฏิบัติราชการ ($\bar{X}$ = 3.74) ลำดับที่สอง คือ ด้านการพัฒนาองค์กร ($\bar{X}$ = 3.74)

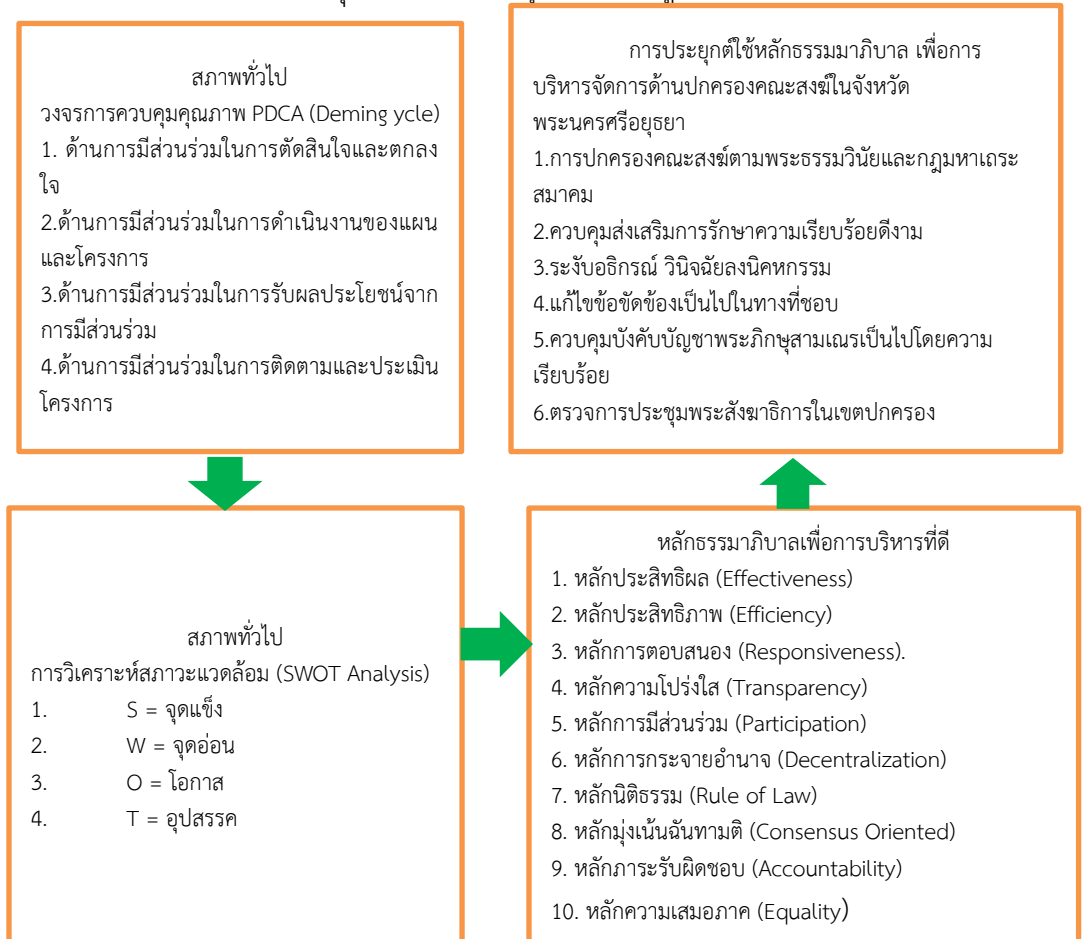
ลำดับที่สาม คือ ด้านคุณภาพการให้บริการ ($\bar{X}$ = 3.67) และลำดับสุดท้าย คือ ด้านแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ($\bar{X}$ = 3.60)

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล เพื่อการบริหารจัดการด้านการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1) การปกครองคณะสงฆ์ตามพระธรรมวินัยและกฎหมายเถระสมาคม 2) ควบคุมส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม 3) ระงับอิทธิฤทธิ์ วิณัจฉยลงนิคหกรรม 4) แก้ไขข้อขัดข้องเป็นไปในทางที่ชอบ 5) ควบคุมบังคับบัญชาพระภิกษุสามเณรเป็นไปโดยความเรียบร้อย 6) ตรวจการประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครอง รูปแบบการปกครองในการติดตามและประเมินผลโครงการ พระสงฆ์แม้จะมีความรู้ด้านการวัดผลประเมินผลน้อย แต่รูปแบบง่ายๆที่พระสงฆ์ทำคือการสังเกตพฤติกรรมของชาวบ้านดูว่าชาวบ้านมีความสุขกับกิจกรรมที่ทำไหม เสียหวะและรอยยิ้มของชาวบ้าน คือผลจากการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ ต่อมาใช้การสอบถาม สัมภาษณ์ชาวบ้าน เน้นการพูดคุยกับชาวบ้าน สร้างความเข้าใจร่วมกัน และสุดท้ายทุกวัดก็จัดทำรายงานเสนอให้พระผู้ใหญ่ทราบอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2562) เรื่อง การพัฒนาชุมชนวิถีประชาธิปไตยตามหลักธรรมาภิบาล: หลักความโปร่งใส ของประชาชนในพื้นที่เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมพัฒนาเชิงพื้นที่และกิจกรรมส่วนรวมของหน่วยงานรัฐที่จัดให้กับประชาชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางส่วนด้านการวิเคราะห์วางแผนในการพัฒนาพื้นที่ที่ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยที่สุด ในประเด็นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาประชาชนคิดว่าตนเองมีสิทธิเสรีภาพในการดำรงชีวิตประจำวันอย่างเต็มเปี่ยม แต่ขาดการมีสิทธิเสรีภาพในการรวมกลุ่มกันซึ่งมีการจัดกิจกรรมรวมกลุ่มจะมีทหารและเจ้าหน้าที่รัฐเข้ามาเฝ้าสังเกตการณ์ร่วมด้วยเสมอ ทั้งนี้ประชาชนมีทัศนคติต่อกิจกรรมทางการเมืองและวิถีทางการเมืองการปกครองประชาธิปไตยแบบไทยอย่างชัดเจนในมิติความจริงที่ว่าประชาชนให้ความสำคัญกับการมีความเชื่อมั่น และชื่นชมในระบอบการปกครองที่มีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันสูงสุดที่จะสามารถแก้ปัญหาของชาติให้มั่นคงยั่งยืน และมีความเหมาะสมต่อการปกครองในประเทศไทย อยู่ในระดับจริงหรือระดับมากที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือความคิดเห็นว่า การช่วยเหลือเกื้อกูลกันหรือระบบอุปถัมภ์นั้นยังเป็นพฤติกรรมที่ปฏิบัติกันอยู่ในสังคมไทย อยู่ในระดับจริงเช่นเดียวกัน พร้อมกันนั้นประชาชนเชื่อมั่นในหลักธรรมาภิบาลด้านความโปร่งใสที่สุดในเรื่องที่ว่าเมื่อมีกิจกรรมที่ขอความร่วมมือจากองค์กรภาคเอกชน หรือภาครัฐ วิชาการจากภายนอก ผู้นำและคณะกรรมการชุมชนได้มีการประกาศเปิดเผยข้อมูลให้ประชาชนได้รับรู้และเปิดโอกาสให้เข้าร่วมอย่างทั่วถึงกันในชุมชน ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อวิถีประชาธิปไตย ได้แก่ เพศ รายได้ต่อเดือน และการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

องค์ความรู้

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักธรรมาภิบาลเพื่อการบริหารจัดการด้านการปกครองคณะสงฆ์ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังนี้

1. พระสงฆ์ผู้มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจหรือตกลงใจในการดำเนินการปกครองนั้น ส่วนใหญ่คือพระสงฆ์ระดับเจ้าอาวาส หรือเจ้าคณะผู้ปกครอง ระดับพระผู้ใหญ่ของคณะสงฆ์ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อาทิ เช่น 1. ในฐานะเป็นที่ปรึกษาของชุมชน 2. ในฐานะเป็นที่พึ่งทางใจของประชาชนในชุมชน 3. ในฐานะมีความรู้ความสามารถ 4. ในฐานะมีประสบการณ์ในการพัฒนาชุมชนเป็นเวลานาน ในส่วนของการพัฒนาชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยานั้น พระสงฆ์เห็นว่ามีความสำคัญในการ

ขับเคลื่อนกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน หลาย ๆ วัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาดำเนินการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของหลาย ๆ ฝ่าย การจะตัดสินใจดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวกับทางวัด อาทิเช่น การเบิกจ่ายงบประมาณของทางวัด เพื่อนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน เป็นต้น ทางวัดจะดำเนินการโดยปรึกษาคณะกรรมการวัดก่อน เมื่อได้รับความเห็นชอบ ก็จะดำเนินการพัฒนาได้ทันที ที่ผ่านมานั้นพระสงฆ์บางรูป ไม่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาสาเหตุหลักที่ทำให้พระสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีทัศนคติผิดพลาดเกิดจากอาศัยนิสัยและความเคยชินส่วนตัว ขาดข้อมูลที่นำเชื่อถือหรือมีข้อมูลที่ไม่ดี มีเวลาจำกัดหรือรีบร้อน ขาดความระมัดระวังในการตัดสินใจ เช่น มีความโลภ ความโกรธ และความหลง เป็นต้น สำหรับแนวทางในเรื่องนี้สามารถแก้ไขได้ เพราะในปัจจุบันพระสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น มีโครงการในการอบรมถวายความรู้แก่พระสงฆ์การระยะสั้น ซึ่งจัดโดยคณะสงฆ์จังหวัดนั้น ๆ ในการประชุมพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส มีการเชิญวิทยากรมาบรรยายถวายความรู้

2. รูปแบบการปกครองในการดำเนินงานของแผนและโครงการ เริ่มจากการวางแผนงานที่รัดกุม พระสงฆ์ต้องร่วมกับชุมชนจัดทำแผนพัฒนาชุมชนร่วมกับชาวบ้าน อาทิเช่น ชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีการประชุมชาวบ้านทุกเดือนเพื่อวางแผนกันแก้ไขปัญหาของคนในชุมชน เน้นความคุ้มค่า โปร่งใส ตรวจสอบได้ เมื่อมีการวางแผนที่รัดกุมแล้วจึงลงมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ทุกขั้นตอนอย่างรอบคอบ ไม่ลัดขั้นตอน ไม่ทำนอกแผน เคารพการตัดสินใจของคนหมู่มาก พระสงฆ์ต้องลงมือทำให้มาก ลดความขัดแย้งกับชาวบ้าน และเน้นสร้างความเข้าใจกับชาวบ้านและชุมชน “ทำอะไรต้องบอกให้ชาวบ้านรู้และช่วยกัน”

นอกจากนี้ยังพบว่า มีโครงการที่พระสงฆ์เข้าไปดำเนินการเพื่อพัฒนาชุมชน อาทิเช่น การให้การบริการความรู้แก่ประชาชนโดยการแสดงพระธรรมเทศนาทุกวันพระ การแสดงธรรมผ่านเสียงตามสาย การจัดตั้งโรงเรียนหรือสถานศึกษาภายในวัด การจัดตั้งสุขศาลา สถานีอนามัยหรือโรงพยาบาลการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมโดยพัฒนาวัดให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ส่งเสริมการศึกษาโดยพัฒนาวัดให้เป็นสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม แผนกบาลี ส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์อบรมประชาชนประจำตำบล ส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์โดยพัฒนาวัดให้เป็นโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ส่งเสริมอาชีพโดยพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้กับประชาชนในชุมชนโดยพัฒนาวัดให้สถานสงเคราะห์เด็กและคนชรา

การสอนธรรมศึกษาให้แก่นักเรียน นักศึกษา ประชาชนภายในวัด การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา การสงเคราะห์ผู้ยากไร้ การช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่าง ๆ การระงับข้อพิพาท ข้อขัดแย้งของชาวบ้าน การอำนวยความสะดวกในการให้ใช้สถานที่ของวัดจัดกิจกรรมต่าง ๆ การจัดตั้งมูลนิธิ กองทุนเพื่อการกุศล การส่งเสริมอาชีพของประชาชน การให้ความร่วมมือกับ

ทางราชการเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ โครงการออมวันละบาท การจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การจัดอบรมคุณธรรมจริยธรรม การเข้าไปสอนศีลธรรมในโรงเรียนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน การจัดกิจกรรมนำเด็กเข้าวัดอบรมจิต โดยพระสงฆ์จะมีบทบาทสำคัญในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนเป็นอย่างมาก

3. รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ในการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม แบ่งเป็นสามรูปแบบใหญ่ ๆ คือ รูปแบบแรกเป็นการรับผลประโยชน์โดยตรง อาทิเช่น ประชาชนศรัทธาในตัวพระสงฆ์มากขึ้น คนทำบุญมากขึ้น เป็นต้น รูปแบบที่สองเป็นการรับผลประโยชน์โดยอ้อม อาทิเช่น ชุมชนเข้มแข็งมากขึ้น ชาวบ้านอยู่ดีมีสุข สังคมสงบสุข เป็นต้น และรูปแบบสุดท้ายพระสงฆ์หลายรูปมองเป็นหน้าที่ที่ต้องทำ เน้นความสุขทางใจ ไม่หวังผลประโยชน์หรือผลกำไรใด ๆ “รับโดยตรง รับโดยอ้อม เน้นความสุขทางใจมากกว่าวัตถุ” การรับผลประโยชน์จากการปกครองคณะสงฆ์

4. รูปแบบการปกครองในการติดตามและประเมินผลโครงการ พระสงฆ์แม้จะมีความรู้ด้านการวัดผลประเมินผลน้อย แต่รูปแบบง่าย ๆ ที่พระสงฆ์ทำคือ การสังเกตพฤติกรรมของชาวบ้าน คุยว่าชาวบ้านมีความสุขกับกิจกรรมที่ทำไหม เสียงหัวเราะและรอยยิ้มของชาวบ้าน คือผลจากการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ ต่อมาใช้การสอบถาม สัมภาษณ์ชาวบ้าน เน้นการพูดคุยกับชาวบ้าน สร้างความเข้าใจร่วมกัน และสุดท้ายทุกวัดก็จัดทำรายงานเสนอให้พระผู้ใหญ่ทราบอย่างสม่ำเสมอ “เน้นสังเกต พูดคุยสอบถาม จัดทำรายงาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์ควรส่งเสริมวิธีการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล เพื่อการบริหารจัดการด้านการปกครองคณะสงฆ์ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้ชัดเจน

2. คณะสงฆ์ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ วิธีการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล เพื่อการบริหารจัดการด้านการปกครองคณะสงฆ์ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. การปกครองคณะสงฆ์ตามพระธรรมวินัยและกฎหมายมหาเถรสมาคม ควบคุมส่งเสริมรักษาความดีงามตามพระธรรมวินัย พระสงฆ์ควรศึกษาข้อมูลให้รอบด้าน ศึกษาถึงข้อดีและข้อเสีย และผลกระทบที่จะตามมา ก่อนการตัดสินใจและตกลงใจทำโครงการใดๆ รวมถึงการขอคำปรึกษาจากเจ้าคณะผู้ปกครองก่อนด้วย ฟังเสียงชาวบ้านให้มาก ถามความต้องการของชาวบ้านทุกครั้ง ทำงานร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง วัดต้องมีความพร้อมทั้ง เงิน คน และวัสดุ มีการบริหารจัดการที่ดี เมื่อมีความพร้อม

2. ระวังอธิกรณ์ วินิจฉัยลงนิคหกรรม แก้ไขข้อขัดข้องไปในทางที่ชอบ พระสงฆ์ควรมีการวางแผนงานที่รัดกุมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พระสงฆ์ควรสังเกตพฤติกรรมของชาวบ้าน

ลักษณะอาการ ความรู้สึกของชาวบ้านว่าเป็นอย่างไร แล้วนำมาประมวลผล สอบถามความรู้สึก ความพึงพอใจ สัมภาษณ์ชาวบ้าน เน้นการพูดคุย หรือจัดประชุมกลุ่มย่อย แล้วนำผลที่ได้มา ปรับปรุงแก้ไข จัดทำรายงานให้พระผู้ใหญ่ทราบอย่างสม่ำเสมอ นำข้อบกพร่องที่ได้รับมาหา แนวทางในการแก้ปัญหาพร้อมกันระหว่าง บ้าน วัด และชุมชนและสามารถตรวจสอบได้ ปฏิบัติ ตามแผนที่วางไว้ ไม่ลัดขั้นตอน อันทำให้การดำเนินงานเสียหายได้ หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์

3. ควบคุมบังคับบัญชาพระภิกษุสามเณรเป็นไปโดยความเรียบร้อย ตรวจการประชุม พระสังฆาธิการในเขตปกครอง

ข้อเสนอเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษากระบวนการและวิธีการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล เพื่อการบริหาร จัดการด้านการปกครองคณะสงฆ์ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดอื่นๆ

2. ควรศึกษาพัฒนาการวิธีการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล เพื่อการบริหารจัดการด้าน การปกครองคณะสงฆ์ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในหลากหลายมิติทางสังคม บูรณาการกับ หลักพุทธธรรม

3. ควรศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล แล้วแต่ กรณีสึกษา

4. ควรศึกษาวิจัยเชิงลึก เน้นการแก้ไขปัญหาให้แก่คณะสงฆ์อย่างจริงจัง และมีการ ถ่ายทอดองค์ความรู้คืนสู่ชุมชนด้วย

เอกสารอ้างอิง

พระครูวิมลสุวรรณกร (สมพงษ์ จันทวโร). (2559). รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ที่พึงประสงค์ ของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 1 (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎี บัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย.

พระครูพิศิษฐ์ประจนาถ (ประยูร นนทิโย). (2563). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ใน การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม วารสาร มจร สังคมศาสตร์ บริหารศน์, 9(1), 23-36.

สมชาติ ไตรรักษา. (2553). การประยุกต์หลักการบริหาร เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2562). การพัฒนาชุมชนวิถีประชาธิปไตยตามหลักธรรมาภิบาล: หลักความ โปร่งใส ของประชาชนในพื้นที่เขตคูสิต กรุงเทพมหานคร. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ บริหารศน์, 8(4), 278-293.

ถนัด ไชยพันธ์ และคณะ. (2556). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมประสิทธิภาพในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(3), 76-89.

กรรมการมูลนิธิมหาวิทยาลัย. (2521). *ลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ไทยโดยสังเขปในประวัติศาสตร์การปกครองคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย.

